

Stefano Landi: *Il Sant' Alessio*

- 3-aktová opera, první provedení 1631 v Římě (místo neznámé), znovu uvedeno 17. února 1632 v Římě k inauguraci nového paláce Barberini, další přepracovaná verze pak pro karneval roku 1634.
- hudbu napsal Stefano Landi (1587-1639), duchovní, skladatel a pedagog ve službách rodiny Barberini, který zastával více důležitých postů v Římě a byl také pověřen organizací a prováděním hudebních představení konaných v paláci, pro něž často i skládal hudbu.
- libreto založené na legendě z 5. století o Sv. Alexisovi napsal Giulio Rospigliosi (1600-1669), původně papežův sekretář, který se přes post kardinála dostal až na papežský stolec jako Clement IX (1667-69). Autor všech libret pro představení pořádaná rodinou Barberini v jejich paláci.

Děj opery vychází z legendy z 5. století o Sv. Alexisovi, postavy a scény se však vztahují k životu v 17. století v Římě. Legenda zapsaná ve 13. století Jacobem Virragiem se dá shrnout následovně:

Alexis (Alessio) se narodil v zámožné rodině v Římě ve 4. století, za vlády císařů Arcadia a Honoria. Jeho otec Eufemiano mu zařídil dobré vzdělání a zaslíbil jej dívce z velmi dobré římské rodiny. Přesto v předvečer své svatby, poté co nařídil své budoucí ženě, aby žila v Boží bázni a zachovala si své panenství, Alexis Řím opustil. Doputoval až do Edessy v Sýrii, kde žil po sedmáct let jako žebrák a velmi zbožný muž, aniž by o sobě dal jakékoli zprávy své rodině. Jednou se v Edesse zjevil Boží hlas a pravil, že Alexis, je mužem, kterému je nebe otevřeno. Když se zpráva o zázračném hlase rozšířila, Alexis uprchl, aby zabránil uctívání své osoby. Nechal se vést Boží vůli, která jej dovedla zpět do Říma. Zde se rozhodl usadit jako žebrák u domu své rodiny. Zde, v prostoru pod schodištěm rodného domu, žil dalších sedmáct let, aniž by jej kdokoli poznal. Zažíval ponížení od sluhů, žil v chudobě a uctívání Boha. Až jednou v neděli se po mši v kostele opět zjevil Boží hlas a vybídl obyvatele, aby mezi sebou hledali pravého Božího služebníka, který se modlí za celý Řím. Krátce na to Alexis zemřel, před svojí smrtí však sepsal svůj život na kus pergamenu. Lidé vedeni Božím hlasem, který určil dům Alexisova otce za příbytek onoho svatého muže, k němu přišli. Alexisova snoubenka navrhla, že by oním svatým mohl být žebrák, co léta žije u jejich domu. Nalezli tak Alexise, již mrtvého, a s ním také pergamen, odhalující jeho totožnost. Papež dal jeho tělo přenést do kostela Sv. Bonifáce, kde bylo 17. července pohřbeno. Během nesení těla každý, kdo se jej dotkl, byl zázračně uzdraven ze svých neduhů.

Alexis se stal patronem rodu Barberini a v opeře uvedené k inauguraci nově přestavěného paláce Barberini v Římě tak můžeme vidět i jistou snahu o zpodobnění papeže Urbana VIII (objednavatele opery a člena rodu Barberini) se svatým Alexisem, který se dle legendy modlil za celý Řím.

Rospigliosi pro libreto zpracoval druhou část legendy – život Alessia po návratu do Říma pod schody svého rodného domu. Celý děj opery zaměřuje na lidský rozměr Alessia, v závěru opery tedy chybí jakékoli zázraky spojené s jeho legendou. Ústřední tematikou je kromě tělesného strádání (ústrků od sluhů) zejména vnitřní boj a utrpení Alessia v situaci, kdy vidí utrpení svých blízkých, kteří jej postrádají a nevědí, zda žije či ne. Alessio však nechce opustit své zaslíbení Bohu a neodhalí tak svoji totožnost. Tematika se skrytou identitou hlavního hrdiny také velmi dobře zapadá do doby karnevalu, kdy byly opery provozovány. V tomto období si mnozí užívali změnu identity za pomoci masek, např. ze šlechticů na sluhy, v případě odhalení jim však musela být vzdána patřičná úcta, což je i případ Alessia –

šlechtického syna, který inkognito zažívá ústrky, po odhalení své totožnosti je však všemi ctěn.

Děj opery:

1. Akt: V úvodu rozhovor Eufemiana s Adrastem, vojákem z jeho družiny, který se vrátil z dalekých cest, odhaluje Eufemianovo trápení – nemá žádné zprávy o svém synovi od chvíle, kdy opustil rodný dům. Nikdo jej nenašel ani v Edesse, kde snad měl žít. V další scéně se objevuje Alessio, již usazený pod schodištěm svého rodného domu, a odsuzuje marnost pozemského jmění. Po něm přichází Ďábel se sborem pekelníků a odhaluje svůj plán, jak odvést Alessia od jeho zaslíbení Bohu. Následující scéně vévodí trápení Alessiovy matky, ženy a její chůvy, které nemají žádné zprávy, zda Alessio žije či ne. Celý akt uzavírá sbor, který vzývá Ježíše, aby ochraňoval Alessia na jeho cestě, ať už se nachází kdekoli.

2. Akt: Druhý akt otevírá Ďábel, který se snaží přimět Alessiovu ženu, aby se jej vydala hledat a opustila tak dům. Ta se spolu s Alessiovou matkou skutečně chystá na cestu a Alessio se je snaží marně přimět ke změně názoru. Sám pak přemítá, zda jedná správně, když tají svoji identitu, k čemuž ho chtěl Ďábel přivést. Ten se mu zjeví v převleku za božího posla a nařídí mu, aby odhalil svoji totožnost. Musí však zmizet, zahnán andělem, který vše uvede na pravou míru a ujistí Alessia, že jej za jeho činy čeká koruna mučedníků. Po odchodu anděla se pak Alessio modlí za svoji smrt, která jej vysvobodí z utrpení. Poté, co Eufemiano sdělí Adrastovi, že má tušení, že jeho syn je mrtev, uzavírá celý akt sbor šlechticů zpívajících o naději.

3. Akt: Na začátku se objevuje opět Ďábel se svým sborem, který však již přiznává svoji porážku. Následně posel se sborem sděluje Adrastovi obsah Božího hlasu, který určil za vyvoleného služebníka obyvatele Eufemianova domu. Naleznou tak mrtvého Alessia a odhalí jeho totožnost. Celá rodina a služebnictvo se pak shromáždí u těla Alessia a naříkají nad svým útrpným osudem. Je předčítán Alessiův dopis a celou scénu přerušuje sbor andělů, který oznamuje, že Alessio je již v nebi. Celou operu pak uzavírá sbor k oslavě Říma: „Felice Roma“.

DVD:

live nahrávka z představení z divadla v Caen (Normandie, Francie), říjen 2007.

Sbor a orchestr Les Arts Florissants, ved. William Christie.

Režie – Benjamin Lazar

Asistentka režie - Louise Moaty

Choreografie – Françoise Denieau.

Nahrávka se snaží o maximální přiblížení dobové verzi, používá tedy výhradně mužské obsazení (v Římě ženy nesměly na jevišti vystupovat), a to současné přední světové kontratenory.

Obsazení:

Sant' Alessio - Philippe Jaroussky

Sposa (manželka) – Max Emanuel Cencic

Eufemiano, Alessiův otec – Alain Buet

Madre (matka) – Xavier Sabata

Martio, sluha – José Lemos
Curtio, sluha – Damien Guillon
Nuntio, posel – Pascal Bertin
Demonio (Ďábel) – Luigi de Donato
Nutrice (chůva) – Jean-Paul Bonnevalle
Roma, Religione – Terry Wey
Adrasto, voják z Eufemianovy družiny – Ryland Angel